

Webinarium „Społeczny i ekonomiczny wpływ bibliotek publicznych. Jak badać? Dlaczego warto?”

16 listopada 2021 r. na platformie ZOOM odbyło się bezpłatne webinarium „Społeczny i ekonomiczny wpływ bibliotek publicznych. Jak badać? Dlaczego warto?”, zorganizowane w ramach promocji projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek. Spotkanie, w którym uczestniczyło ok. 100 bibliotekarzy prowadzili dr Magdalena Paul z Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego i dr Marcin Karwowski – dyrektor Biblioteki Publicznej w Kokoszkowach.

Tytułem wstępu dr Magdalena Paul przedstawiła krótką historię badań wpływu bibliotek. Lata 70-te XX w. to początek automatyzacji bibliotek. Dotychczasowe statystyki przestały być wystarczające, stąd zaczęto opracowywać i badać wskaźniki funkcjonalności i efektywności, które miały określić, co biblioteka robi i czy robi to tak, jak zakładano. Kolejne duże zmiany przyniosły lata 90-te, kiedy działania bibliotek wyraźnie zaczęły nakierowywać się na użytkowników. Wtedy rozwinęły się badania satysfakcji i jakości usług, których celem była odpowiedź na pytanie – czy biblioteka spełnia oczekiwania użytkowników? Badanie wpływu bibliotek jako trend badawczy rozpoczęło się w XXI w. i jest wciąż na stosunkowo wczesnym etapie rozwoju. Podstawowym celem tych badań jest określenie, co daje ludziom działalność biblioteki, co zmienia w ich życiu oraz co z tego wynika.

Następnie dr Magdalena Paul wyjaśniła, co należy rozumieć pod pojęciem „wpływ społeczny”. To nie tylko życie społeczne (włączenie i więzi), ale również dostęp do informacji i edukacji (w tym darmowej), lokalna kultura i tożsamość, różnorodność kulturowa, zachowanie dziedzictwa kulturowego, rozwój społeczności (w tym np. świadomość dotycząca ochrony środowiska, zdrowia, transportu) oraz indywidualny dobrostan.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w ramach projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek powołało zespół ds. badania wpływu bibliotek publicznych w składzie: Lidia Derfert-Wolf (Biblioteka Główna Politechniki Bydgoskiej), prof. dr hab. Ewa Głowacka Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr Marcin Karwowski (Biblioteka Publiczna w Kokoszkowach), Magdalena Mrugowska (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy), dr Magdalena Paul (Uniwersytet Warszawski). Projekt „Badanie wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych” uzyskał dofinansowanie Instytutu Książki ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W 2021 roku zespół przeprowadził szereg prac o charakterze koncepcyjno-metodologicznym. Zanalizowane zostały dotychczasowe badania wpływu społecznego bibliotek publicznych, prowadzone w Polsce i za granicą. Wyodrębniono 28 obszarów życia, na które biblioteki potencjalnie mogą mieć wpływ, które uporządkowane zostały w 8 szerszych kategorii obszarów wpływu (edukacja i rozwój osobisty; integracja społeczna; aktywność zawodowa; dziedzictwo kulturowe; rodzicielstwo; zdrowie; czas wolny; życie codzienne).

W dniach 23-25 czerwca 2021 r. przeprowadzono serię zogniskowanych wywiadów grupowych z dyrektorami bibliotek różnych typów, instruktorami bibliotek wojewódzkich oraz praktykami i ekspertami w zakresie funkcjonowania bibliotek. W czasie wywiadów grupowych ustalenia teoretyczne oparte o literaturę zostały zweryfikowane przez bibliotekarzy-praktyków. Wynikiem badań fokusowych było opracowanie narzędzia badawczego – kwestionariusza o charakterze modułowym.

Podczas spotkania uczestnicy otrzymali dostęp online do kwestionariusza z prośbą o podzielenie się wrażeniami i opiniami na temat poszczególnych jego części.

Pytania dotyczyły następujących aspektów:

- korzystanie z biblioteki
- korzystanie z biblioteki przez dzieci
- ocena ważności obszarów wpływu
- moduły podstawowe
  - moduł edukacja
  - moduł integracja społeczna
  - moduł czas wolny
  - moduł rodzicielstwo - moduły dodatkowe - do wyboru przez bibliotekę, w zależności od specyfiki jej oferty
  - moduł aktywność zawodowa
  - moduł dziedzictwo kulturowe
  - moduł zdrowie
  - moduł życie codzienne

Dodatkowo w czasie pilotażu badany będzie wpływ pandemii Covid-19 na odczuwanie wpływu społecznego bibliotek oraz negatywny wpływ bibliotek.

Zapowiedziano, że biblioteki biorące udział w badaniu będą mogły liczyć na wsparcie z zespołu. Przede wszystkim bezpłatnie otrzymają przetestowane na różnorodnych próbach narzędzie badawcze. Budowa modułowa kwestionariusza pozwoli na modyfikację narzędzia w zależności od specyfiki danej biblioteki. Zespół oferuje ponadto wsparcie w doborze próby oraz przy analizie danych.

W ostatniej części webinarium prowadzący podzielili się z uczestnikami radami dotyczącymi prowadzenia badań ankietowych w bibliotekach:

1. Ankieta to rozmowa. Należy pamiętać o pełnych zdaniach, unikać używania samych haseł. Język i słownictwo powinno zostać dopasowane do osób, do których kierowana jest ankieta.
2. Ankiety powinny przeprowadzać osoby obiektywne, z pozytywnym nastawieniem, przyjazne. Dobór odpowiednich osób do przeprowadzenia badań pozwoli uniknąć błędów metodologicznych.
3. Użyte narzędzie badawcze powinno być dokładnie przetestowane.
4. Narzędzie ma być dostępne i wygodne dla osoby, która je wypełnia. Pomaga zapewnienie dostępności ankiety w różnych wersjach (papierowa, elektroniczna, z powiększoną czcionką).
5. Należy proponować wypełnienie ankiety każdemu, bez względu na jego wygląd, charakter.
6. Termin i pora mają znaczenie, ankieta powinna być dostępna o różnych porach dnia, w różnych dniach tygodnia, przez dłuższy okres.
7. Generalna zasada dotycząca ilości ankiet – im więcej tym lepiej. Pozwala to na zmniejszenie skali błędów.
8. Pytania powinny być zadawane w taki sam sposób, aby można było potem porównywać wyniki. Warto postawić na powtarzalność.
9. Warto zadać sobie pytanie, co chcemy policzyć, czego chcemy się dowiedzieć - i czy ma to sens - i pod tym kątem prowadzić analizę.
10. Ważna jest cierpliwość, dajmy sobie czas na zebranie odpowiedzi w obiektywny sposób.

Spotkanie zakończyło się zaproszeniem uczestników webinarium do udziału w badaniu pilotażowym, którego celem jest wyeliminowanie z kwestionariusza ewentualnych błędów, tak by mógł służyć jako narzędzie badawcze przez wiele lat. Pilotaż jakościowy oraz średniego zasięgu zaplanowano na drugi rok realizacji badania wpływu, kolejne lata to pilotaż ogólnopolski na próbie reprezentacyjnej oraz realizacja badań lokalnych.